

Pred kraj godine koja je protekla u znaku stogodišnjice nastanka teorije relativiteta i ozbiljnih priprema za predstojeći jubilej Nikole Tesle prvi put je ovdvašnja javnost obeležila i 130-godišnjicu od rođenja Mileve Marić-Ajnštajn.

Mileva Marić je u svetu nauke bila – žena, Nosađanka s kraja XIX veka koja se školovala u Švajcarskoj studirajući matematiku i fiziku na ETH u Cirihi. Iako ispred svog vremena, prostornog i nacionalnog porekla, preživljavala je i doživela

sudbinu „jedne od mnogih“. Delom zaboravljena i izgubljena javnost nije pokazivala interesovanje, bar da zna gde je sahranjena Mileva Marić-Ajnštajn. Bila je to nepoznanica 58 godina.

Kako to već po pravilu biva, ključnu ulogu u otkrivanju večnog počivališta Mileve Marić odigrao je pojedinac – Petar Stojanović, poreklom iz Paraćina a rodnom iz Lauteraha (Austrija), koji živi i radi u Švajcarskoj. Podstaknut željom da osvetli i bliže se upozna sa životima i delima na-

učnika s našeg prostora, dao je velik doprinos.

– Sve je krenulo gotovo slučajno. Godine 2004. saznao sam da se naredne godine obeležava 100 godina teorije relativiteta. U razgovoru s mojim prijateljem Švajcarcem dotakli smo se i Mileve Marić-Ajnštajn. Pitao me je gde je njen grob. Odgovora nisam znao! Tada mi je začuđeno rekao: „U Švajcarskoj čak i čobanin koji je spasio deset ovaca od vukova ima spomenik koji se smatra kulturnim blagom, a kamoli neko ko je toliko učinio i proslavio svoju državu“. Razmislio sam o njegovim rečima i krenuo u potragu. Rezultat nije izostao. Dana 23. juna 2004. konačno je pronađen njen grob. Od pomoći mi je bilo više institucija, ali najviše katolička crkva u Cirihi. Naravno, u Cirihi su znali ko je bila Mileva, zato su i bili spremni da mi pomognu onoliko koliko su mogli, što znači u logističkom smislu. Ali, kako na moj apel za pomoć nije bilo odjeka u zemlji matici, sve materijalne troškove snosio sam sâm – priseća se za naš list Petar Stojanović, inače član Teslinog memorijalnog svetskog udruženja sa sedištem u Njujorku zadužen za Švajcačku i istočnu Evropu.

U ALEJI ZASLUŽNIH

Mileva Marić-Ajnštajn sahranjena je na ciriškom groblju Nordhajm 1948. godine u aleji zaslužnih građana, u „društvu“ svetski poznatih imena, pre svega kao Albertova supruga, jer su za života ona i njen rad bili u senci njenog mnogo slavnijeg muža. Naslednici nisu plaćali zakupninu i grobno mesto je izgubljeno. Švajcarski zakon nalaže da se posle 25 godina spomenik uklanja. Svojom upornošću Petar Stojanović je uspeo da sprovede proceduru utvrđivanja njenog grobnog mesta. Zaprepašćenje je izazvala činjenica da grob takve žene naučnika nema nikakvo obeležje, osim cveća. U prisustvu upravnika groblja Nordhajm, članova komisije, kao i našeg generalnog konzula u Cirihi

Momirke Marinković, na parceli 9 obeležen je grob broj 9.357 s posmrtnim ostacima Mileve Marić, u koji su kasnije sahranjene još dve nepoznate osobe. Danas se na to mesto redovno donose žardinjere svežeg cveća.

– U pronalaženju groba i tokom cele procedure veoma su mi pomogli privatni kontakti koje sam imao, kao i ljudi koji znaju da cene svakoga ko se trudi i radi za interese svoje države, ma koja to država bila. Odgovornima za moj uspeh mogu smatrati savetnike Andreasa Gabathulera i Franca Gislera. Na pronalaženju činjenica i detalja iz života Mileve Marić, sem od nekoliko srpskih entuzijasta u Švajcarskoj, veću pomoć ni od koga nisam dobio. Koliko su mogli pomogli su mi Srbi iz Amerike. Iz Srbije bih naročito spomenuo Mišu Novakovića s Radio Beograda, koji mi se mnogo puta našao pri ruci i od početka sa mnom bio na „prvoj liniji“ – kaže Petar Stojanović.

BEZ SPOMENIKA

U neposrednoj blizini groba, na stazi, trebalo je biti postavljeno spomen-obeležje i trajno označeno postojanje i upokojenje ove izuzetne Nosađanke. Da bi se ta ideja sproveda u delo, trebalo je dalje angažovanje naše diplomatije i srpske zajednice, što je izostalo.

– Razočarao sam se u srpske organizacije u Švajcarskoj. Mesto je i dalje obeleženo samo cvećem – pojašnjava svoju rezigniranost Petar Stojanović.

Možda bi nešto mogli učiniti i potomci, ali kako se zaključuje, prauunci su već čistokrvni Švajcarci. Zna se da je njihov prvi sin Hans Albert (1905–1973), koji je bio profesor na Katedri za hidroavliku na Univerzitetu Berkli u Kaliforniji, mnogo voleo Novi Sad. Smatrao ga je najlepšim gradom na svetu. Ostali su rede dolazili, a posle do-

Kako je u Cirihi otkriven grob Mileve Marić-Ajnštajn

Iznad velike naučnice samo trava i cveće

Mesto počinka supruge Alberta Ajnštajna otkrio Petar Stojanović, poreklom iz Paraćina a rodnom iz Lauteraha (Austrija), koji živi i radi u Švajcarskoj

Petar Stojanović

laska komunista na vlast u Srbiji, dolasci su prestali, a samim tim, sem nostalgije, više ničega nije bilo što ih je vezivalo za Novi Sad.

Petar Stojanović sa svojim timom predano radi na veb-sajtu koji obiluje s preko 480 fotografija dokumenata. Zasad je sajt samo na nemačkom jeziku. U znak obeležavanja 60 godina od smrti Mileve Marić 2008. godine planira da bude urađen na pet jezika, među kojima je i srpski.

– Želim da u toj prezentaciji prikazem Milevu u sasvim drugačijem svetlu. Ona nije bila samo Ajnštajnova senka, već i naučnica, a pre svega žena i majka. Obraćao sam se za pomoć uglednim institucijama u Srbiji, kao i ministarstvima kulture i dijaspore. Svi su me podržali, ali mi niko nije pomogao.

M. Rastović

Grob Mileve Marić-Ajnštajn